(५) सभामुखको विचारमा उप-नियम (१) मा लेखिएको प्रस्तावबाट नियमहरूको दुरुपयोग गरेको देखिएमा निजले, या त प्रस्तावलाई अस्वीकृत गरिदिने छ, अथवा त्यसमाथि छलफल हुनै नदिई निर्णयार्थ प्रस्तुत गरिदिने छ ।

संशोधनहरू

६२. संशोधन सम्बन्धी शर्तहरूः– (१) कुनै प्रस्तावमाथि पेश गरिने संशोधन त्यस प्रस्तावमा रहेको मुख्य कुरासंग प्रासंगिक तथा त्यस प्रस्तावको क्षेत्र भित्रको हुनु पर्दछ ।

(२) कुनै पनि यस्तो संशोधन पेश गर्न पाइनेछैन, जो कि स्वीकृत भएको पक्षमा, वस्तुतः त्यस प्रस्तावको विरुद्ध प्रकट गरिएको मत जस्तै हुनेछ ।

(३) कुनै प्रश्नमाथि पेश गरिने संशोधन त्यस प्रश्नमाथि सभाले पहिले प्रकट गरिसकेको निर्णयसंग नमिल्ने हुनु हुंदैन ।

(४) कुनै संशोधन यदि सभामुखको रायमा अस्पष्ट, निरर्थक अथवा महत्वहीन छ भने निजले उक्त संशोधनलाई पेश हुन नदिन पनि सक्नेछ ।

६३. संशोधनको सूचनाः– (१) कुनै संशोधनको एकप्रति , प्रस्तावमाथि विचार गरिने दिनको अघिल्लो दिननै सचिवालयमा दाखिल नगरे, कुनै सदस्यले पनि त्यस संशोधनलाई पेश गरेकोमा , आपत्ति उठाउन सक्नेछ र यस्तो आपत्ति सभामुखले संशोधन पेश गर्न अनुमति दिएमा वाहेक, उचित मानिने छ ।

(२) समयले भ्याएमा सचिवले सूचना प्राप्त भएको प्रत्येक संशोधनको एकप्रति सबै सदस्यलाई उपलब्ध गराउने छ ।

६४. संशोधन छान्ने सभामुखको अधिकारः– कुनै प्रस्तावमाथि पेश गरिने संशोधनहरू छान्ने अधिकार सभामुखलाई रहनेछ र कुनै संशोधनलाई छान्ने–नछान्ने निर्णय गर्नको निमित्त आवश्यक देखेमा निजले कुनै सदस्यलाई उसको संशोधनको उद्देश्यको स्पष्टीकरण गर्ने आदेश दिन सक्नेछ ।

६५. संशोधनलाई निर्णयार्थ प्रस्तुत गर्नेः– (१) संशोधन पेश भएपछि, सभामुखले त्यसलाई सभाको निर्णयार्थ प्रस्तुत गर्नुभन्दा पहिले, मूल प्रस्ताव तथा संशोधन दुबैलाई पढेर सुनाउने छ ।

(२) सभाको निर्णयको निमित्त प्रस्तुत गर्दा सभामुखले आफ्नो विवेकानुसार मूल प्रस्ताव अथवा संशोधन, जुनलाई पनि पहिले प्रस्तुत गर्न सक्नेछ ।

४६९

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

भाग–९

प्रश्नहरू

६६. प्रश्न सोध्न सकिनेः– नियम ७३ को अधीनमा रही कुनै मन्त्रीको उत्तरदायित्व भित्र पर्ने कुनै पनि सार्वजनिक महत्वको कुरामाथि सभामा प्रश्न सोध्न सकिनेछ ।

६७. प्रश्न सोधिने समयः– सभामुखले अन्यथा आदेश दिएमा वाहेक, प्रत्येक बैठकको पहिलो घंटा प्रश्न सोध्न तथा उत्तर दिनको निमित्त राखिनेछ ।

६८. प्रश्नको सूचनाः– प्रश्न सोध्न चाहने कुनै सदस्यले कमसेकम ७ दिन अगाडि निम्नलिखित कुराहरू समेत लेखी सचिवलाई सूचना दिनु पर्नेछ ।

(क) प्रश्न संबोधन गरिएको मन्त्रीको सरकारी पद (वा कुनै गैर-सरकारी सदस्य-संग प्रश्न सोध्नु परेमा सो सदस्यको नाम) ।

(ख) प्रश्नको उत्तर चाहिएको मिति ।

तर, सभामुखले आवश्यक वा उचित देखेमा कुनै प्रश्नलाई उक्त मिति पछिको कुनै बैठकका लागि राखिदिन सक्नेछ ।

६९. प्रश्नहरूका किसिमः– (१) प्रश्नहरू दुई किसिमका हुनेछन् ।

(क) मौखिक उत्तर दिइने प्रश्नहरू ।

(ख) लिखित उत्तर दिइने प्रश्नहरू ।

(२) मौखिक उत्तर चाहिएको प्रश्नलाई तारा–चिन्हले अंकित गर्नु पर्दछ । यसरी अंकित नगरिएका सबै प्रश्नहरू लिखित उत्तरका लागि दिइएको मानिने छन् ।

७०. प्रश्नहरूको सूचीः– (१) प्रत्येक दिन , मौखिक तथा लिखित उत्तरका निमित्त रहेका प्रश्नहरूको छुट्टा-छुट्टै सूची तैयार गरिनेछ र यस्तो सूचीमा, अस्वीकार नगरिएका सबै प्रश्न-हरू सम्मिलित गरिनेछन् ।

तर, कुनै पनि दिनको मौखिक उत्तरको प्रश्न-सूचीमा एक सदस्यको तीनभन्दा बढ्ता प्रश्न राखिने छैन ।

(२) प्रश्नहरूको क्रम, प्राप्त समय अनुसार निर्धारित गरिनेछ । तर, कुनै सदस्यले एक दिन सूचना दिएको, आफ्ना प्रश्नहरूको पारस्परिक क्रम स्वयं मिलाउन सक्नेछ ।

७१. सभामा मौखिक उत्तर दिन नभ्याइएका प्रश्नहरूः– (१) कुनै दिनको निमित्त प्रश्न सूचीमा मौखिक उत्तरको निमित्त राखिएको कुनै प्रश्न समयको अभावले गर्दा मौखिक रूपमा उत्तर दिन भ्याइएन भने सम्बन्धित मन्त्रीले सो प्रश्नको उत्तरको एकप्रति टेबुलमा प्रस्तुत गर्नेछ र यस्तो प्रश्नको अरू छुट्टै मौखिक उत्तर दिइनेछैन तथा त्यस सम्बन्धी पूरक प्रश्न समेत सोध्न सकिने छैन ।

आधिकारिक मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(२) यसरी टेबुलमा पेश गरिएको उत्तर सबै सदस्यहरूलाई उपलब्ध गराइनेछ ।

७२. गैर-सरकारी सदस्यसंग सोधिने प्रश्नः– कुनै विधेयक, प्रस्ताव अथवा सभाको अन्य कुनै कार्यसंग सम्बन्धित कुनै कुराको निमित्त उत्तरदायी कुनै गैर-सरकारी सदस्यसंग पनि प्रश्न सोध्न सकिनेछ ।

७३. प्रश्न सम्बन्धी शर्तहरूः– प्रश्न सोध्ने अधिकारमाथि निम्नलिखित प्रतिबन्धहरू रहनेछन् ।

(१) कुनै पनि प्रश्न स्पष्टतया व्यक्त गरिएको हुनु पर्दछ र धेरै लामो, तथ्यहीन, निरर्थक वा महत्वहीन हुनु हुंदैन ।

(२) प्रश्न बुझाउनको निमित्त अत्यावश्यक नभएसम्म कुनै प्रश्नमा पनि कुनै नाउं अथवा वक्तव्य रहनु हुंदैन र यदि यस्तो कुनै वक्तव्य भएमा त्यस वक्तव्यको यथार्थताको निमित्त प्रश्नकर्ता नै जिम्मेदार हुनेछ ।

(३) कुनै पनि प्रश्न आफ्नू उत्तर आफैले संकेत गर्ने अथवा कुनै सुझाव दिने, अथवा कुनै खास दृष्टिकोणको प्रचार गर्ने रूपमा हुनु हुंदैन ।

(४) कुनै पनि प्रश्नले मताभिव्यक्तिको माग गर्नु हुंदैन ।

(५) संविधान वा कुनै कानूनबाट प्रकाशन निषेध गरिएको विषय वा स्वभावतःगुप्त रहने कुराहरू (यथा, मन्त्रिमण्डलको कार्यवाही) वा राष्ट्रहितको दृष्टिबाट प्रकाशन गर्दा हानिकारक हुने विषयका सम्बन्धमा कुनै पनि प्रश्नद्वारा समाचार प्राप्त गर्ने अनुरोध गर्न पाइने छैन ।

(६) कुनै एक प्रश्नको उत्तरको रूपमा प्रकट गर्न नसकिने नीति सम्बन्धी बृहत् कुरा, कुनै प्रश्ननद्वारा उठाउन पाइने छैन ।

(७) कुनै प्रश्नमा पनि संसद वा संसदको कुनै सदनको निर्णयको आलोचना रहनु हुंदैन ।

(८) कुनै प्रश्नमा पनि कुनै मताभिव्यक्ति , तर्क, अनुमान, आरोप, आक्षेप, व्यंग्योक्ति तथा आपत्तिजनक शब्दहरू रहनु हुंदैन ।

(९) कुनै प्रश्न पनि मित्रराष्ट्रप्रति अनादर-सूचक हुनु हुंदैन ।

(१०) सभाको कुनै समितिको समक्ष विचाराधीन रहेको विषयमा वा समितिको कुनै बैठकको कार्यवाहीको सम्बन्धमा समितिले सभाको समक्ष आफ्नो रिपोट पेश गर्नु भन्दा पहिले प्रश्न सोध्न पाइनेछैन ।

(११) कुनै अदालतको समक्ष विचाराधीन रहेको कुनै कुरामाथि प्रश्न सोध्न पाइने छैन ।

(१२) कुनै कानून अन्तर्गत खडा भएका ट्राइब्यूनल अथवा आंशिक वा पूर्णरूपले न्याय सम्बन्धी अधिकार प्राप्त कुनै अधिकारी अथवा कुनै जांच पडताल गर्न खडा गरिएको कमिशन वा अदालतको विचाराधीन कुराको सम्बन्धमा कुनै प्रश्न सोधिनेछैन । तर, ती ट्राइब्यूनल वा जांच कमिशन वा अदालतको विचारमा

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

प्रभाव नपर्ने गरी, तिनीहरूको कार्यबिधि अथवा जांच पडतालको विषय वा कार्य स्थितिको सम्बन्धमा प्रश्न सोध्न सकिनेछ ।

(१३) कुनै पनि प्रश्नले कुनै कल्पित तथा अनुमानित समस्याको समाधानको मांग गर्नेछैन ।

(१४) केवल सैद्धान्तिक कानूनी कुराका सम्बन्धमा कुनै प्रश्न सोध्न पाइनेछैन ।

(१५) कुनै समाचारपत्रमा छापिएको कुरा अथवा कुनै गैर-सरकारी व्यक्तिको कुनै वक्तव्य सत्य हो अथवा होइन भन्ने प्रश्न सोध्न पाइनेछैन ।

(१६) कुनै प्रश्नले पनि कुनै व्यक्तिको सरकारी अथवा सार्वजनिक हैसियत वाहेक अरू कुनै हैसियतबाट गरेको आचरणको सम्बन्धमा सोधपूछ गर्न पाइनेछैन ।

(१७) कुनै प्रश्नमा प्रत्यक्ष रूपले अथवा प्रचारको उद्देश्यले कुनै व्यक्ति अथवा कुनै संस्थाको नाम राखिनु हुंदैन ।

(१८) कुनै प्रश्नमा पनि श्री ५ वा शाही परिवारको नाम वा तत्सम्बन्धी चर्चा वा श्री ५ को प्रभावको उल्लेख हुनु हुंदैन ।

(१९) सभामा एकपटक उत्तर दिइसकिएको वा उत्तर दिन अस्वीकार गरिइएको कुनै कुरामा , साधारणतः फेरि प्रश्न सोध्न पाइनेछैन ।

(२०) कुनै अन्य साधनबाट सहजै ज्ञात हुनसक्ने कुराको सम्बन्धमा प्रश्न सोध्न पाइनेछैन ।

(२१) कुनै पनि प्रश्नद्वारा, सामान्यतः इतिहासका कुराहरूको सम्बन्धमा समाचार सोध्न पाइने छैन ।

७४. सभामुखले स्वीकारणीयताको निर्णय गर्नेः– (१) कुनै प्रश्न स्वीकारणीय छ अथवा छैन भन्ने कुराको निर्णय सभामुखले गर्नेछ र प्रश्न सोध्ने अधिकारको दुरुपयोग देखिएमा अथवा संविधान वा यी नियमहरू विरुद्ध देखिएमा वा सभाको कार्यविधिमा वाधा वा हानिकारक प्रभाव पार्ने संभावना देखेमा सभामुखले कुनै प्रश्नलाई पूर्ण वा आंशिक रूपमा अस्वीकार गर्न सक्दछ ।

(२) सभामुखले उचित देखेमा, निजले कुनै प्रश्नलाई नियमानुकूल बनाउनको निमित्त त्यसमा आवश्यक संशोधन गर्न सक्नेछ ।

७५. सभामुखको निर्णयमाथि छलफल गर्न नपाइनेः– कुनै प्रश्न स्वीकारणीय छ अथवा छैन भन्ने कुराको सम्बन्धमा सभामुखको निर्णयमाथि छलफल गर्न पाइनेछैन ।

७६. पूरक प्रश्नहरूः– कुनै प्रश्नको मौखिक उत्तरमा भनिएका कुराका सम्बन्धमा अरू स्पष्टीकरण चाहिएमा पूरक प्रश्नहरू सोध्न सकिने छन् ।

अधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

तर, प्रश्नहरू सम्बन्धी नियमहरूलाई भंगगर्ने बूरक प्रश्नहरू सोध्न पाइनेछैनन् ।

७७. प्रश्नहरू फिर्ता लिने वा सार्नेः– कुनै सदस्यले पनि, कुनै दिन सभा प्रारम्भ हुनु भन्दा अगावै सचिवलाई सूचना दिएर, सो दिनको निमित्त राखिएको आफ्नो प्रश्न फिर्ता लिन अथवा अन्य कुनै दिनको निमित्त सार्न सक्नेछ र यसरी सारिएका प्रश्नहरू त्यस दिनका अरू प्रश्नहरू पछि राखिनेछन् ।

तर, यसरी सार्ने सूचना प्राप्त भएको कमसेकम दुई दिन व्यतित नभई यस्तो प्रश्न, अर्को प्रश्न सूचीमा राखिने छैन ।

७८. प्रश्नोत्तरको तरीकाः– (१) प्रश्न सोध्ने र उत्तर दिने तरीका सभामुखले समय समयमा निर्देश गरे अनुसार हुनेछ ।

(२) प्रश्न सोध्न चाहने कुनै सदस्य सभामा उपस्थित नभएमा सभामुखको अनुमति लिएर कुनै अन्य सदस्यले निजका नाउंमा रहेको प्रश्न सोध्न सक्नेछ ।

७९. उत्तरको प्रकाशनः– प्रश्नहरूको उत्तर सभामा दिइनसकी अथवा टेवुलमा प्रस्तुत भइनसकी प्रकाशनका लागि दिइनेछैन ।

८०. महासभामा दिइएको उत्तरको उल्लेखः– प्रतिनिधि सभामा दिइने उत्तरमा महासभामा दिइएको उत्तरको उल्लेख गरिनेछैन ।

८१. उत्तर दिन अस्वीकार गर्न सकिने अवस्थाः– कुनै प्रश्नको उत्तर दिंदा राष्ट्रिय अथवा सार्वजनिक अहित हुने देखेमा, कुनै मन्त्रीले सो प्रश्नको उत्तर दिन अस्वीकार गर्न सक्नेछन् ।

८२. प्रश्न वा उत्तरमाथि छलफलः– यी नियमहरूमा अन्यथा लेखिएमा वाहेक, कुनै प्रश्न अथवा प्रश्नको उत्तरमाथि छलफल गर्न पाइनेछैन ।

८३. अल्प सूचनाको प्रश्नः– (१) ७ दिनभन्दा कमको सूचना दिएर पनि प्रश्न सोध्न सकिनेछ, तर कम समयको सूचना दिएर प्रश्न सोध्न परेको कारण, सूचनामा लेख्नु पर्दछ ।

(२) सभामुखले प्रश्नलाई जरूरी र स्वीकार्य ठान्दछ भने, प्रश्नको सूचनाको एक प्रति सम्बन्धित मन्त्रीलाई पठाइदिनेछ र सकेसम्म चांडो कुन दिन त्यसको उत्तर दिन सम्भव छ भनी सोध्नेछ, र मन्त्रीले यस दिन संभव छ भनेको दिनमा मौखिक उत्तरको प्रश्न सूचीमा रहेका प्रश्नहरू समाप्त हुनासाथ, उक्त प्रश्न सोधिनेछ ।

८४. आधा घंटाको छलफलः– (१) लिखित वा मौखिक उत्तरको निमित्त सोधिएको कुनै प्रश्नको ठूलो सार्वजनिक महत्वको कुरामाथि छलफल गर्नको निमित्त सभामुखले सप्ताहमा १ दिन, आधा घंटाको समय तोक्न सक्नेछ ।

(२) यस्तो छलफल गर्न चाहने सदस्यले कमसेकम ३ दिन अगाडि नै सचिवलाई, आफूले छलफल गर्न चाहेको कुरा तथा त्यसो गर्नाको कारण समेत लेखी सूचना दिनु पर्नेछ र यस्तो सूचनामा कमसेकम अन्य दुई सदस्यहरूको समर्थन हुनु पर्दछ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

तर, सभामुखले सम्बन्धित मन्त्रीको सहमति लिएर तीन दिनभन्दा कमको सूचनामा पनि छलफल गर्न अनुमति दिन सक्नेछ ।

(३) छलफल गर्न खोजेका कुरा ठूलो सार्वजनिक महत्वको छ अथवा छैन भन्ने कुराको निर्णय सभामुखले गर्नेछ ।

(४) एकै दिनको निमित्त दुइभन्दा बढता सूचना प्राप्तभई सभामुखबाट स्वीकृत, भएमा सचिवले गोला हाली दुइ सूचनाहरू झिक्नेछ र तिनीहरूको पारस्परिक क्रम, प्राप्त समय अनुसार मिलाइनेछ ।

(५) यदि कुनै दिन छलफलको निमित्त राखिएको विषय सो दिन सिद्धिएन भने सो छलफल अरू कुनै दिन जारी राखिने छैन ।

(६) छलफल गर्दा सभाको समक्ष कुनै औपचारिक प्रस्ताव राखिने छैन, नत मत नै लिइनेछ । सूचना दिने सदस्यले एउटा सानो वक्तव्य दिनेछ र सम्बन्धित मन्त्रीले संक्षेपमा,त्यसको उत्तर दिनेछ । कुनै सदस्यले निजलाई कुनै कुराको स्पष्टीकरण चाहिएमा, प्रश्न सोध्न सक्नेछ ।

भाग– १०

जरूरी कुरामाथि छलफल गर्नको निमित्त कार्य स्थगन प्रस्ताव

८५. प्रस्ताव सभामुखको स्वीकृतिबाट पेश गर्न सकिनेः– सभामुखको स्वीकृति लिई कुनै सदस्यले पनि जरूरी सार्वजनिक महत्वको कुनै स्पष्ट कुरामाथि छलफल गर्नाका लागि कार्य स्थगन गर्ने प्रस्ताव पेश गर्न सक्नेछ ।

८६. सूचना दिने तरीकाः– यस्तो प्रस्तावको सूचना, प्रस्ताव पेश गर्न चाहेको दिन, बैठक शुरू हुनुभन्दा कमसेकम आधा घंटा अगाडि नै सभामुख, सम्बन्धित मन्त्री तथा सचिवलाई दिनु पर्नेछ ।

८७. प्रस्ताव पेश गर्न अनुमति माग्ने समयः– जरूरी सार्वजनिक महत्वको स्पष्ट कुरामाथि छलफल गर्नाको लागि कार्य स्थगन प्रस्ताव पेश गर्ने अनुमति, प्रश्नहरू समाप्त भएपछि तथा दैनिक कार्य सूचीको अरू कार्य आरम्भ हुनु भन्दा अघि माग्नु पर्नेछ ।

८८. प्रस्ताव सम्बन्धी शर्तहरूः– जरूरी सार्वजनिक महत्वको कुनै स्पष्ट कुरामाथि छलफल गर्नकालागि कार्य स्थगन प्रस्ताव पेश गर्ने अधिकारमाथि निम्नलिखित प्रतिबन्धहरू रहनेछन्–

(क) सभाको एउटै बैठकमा, एकभन्दा बर्ता प्रस्ताव पेश गर्न पाइनेछैन ।

(ख) एउटा प्रस्तावमा एउटाभन्दाबढी कुरा रहनु हुंदैन ।

(ग) प्रस्ताव हालै घटित प्रत्यक्ष कुराको सम्बन्धमा मात्र हुनु पर्दछ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(घ) सभाको उही अधिवेशनमा पहिले भइसकेको छलफललाई यस्ता प्रस्तावद्वारा फेरि दोहऱ्याउन पाइनेछैन ।

(ङ) यस्तो प्रस्तावद्वारा विशेषाधिकार सम्बन्धी कुनै प्रश्न उठाउन पाइनेछैन ।

(च) प्रस्तावमा रहेको कुरा सरकारको उत्तरदायित्व भित्रको हुनु पर्दछ ।

(छ) प्रस्तावमा लेखिएको कुरा कानूनको समान्य प्रशासनभन्दा वाहिरको हुनु पर्दछ ।

(ज) छलफलको निमित्त पहिले नै समय निश्चित भई सकेको वा सभामुखको विचारमा निकट भविष्य मै सभामा आउने देखिएको कुनै कुरा यस्तो प्रस्तावमा रहनेछैन ।

(झ) प्रस्ताव पेश गर्न नसकिने कुराहरूमाथि यस्तो प्रस्ताव राख्न पाइनेछैन।

८९. प्रस्तावको स्वीकारणीयता र सभाको अनुमतिः– (१) सभामुखले प्रस्तावलाई स्वीकार्य ठहऱ्याएमा, निजले उक्त प्रस्ताव पेश गरिन सभाको अनुमति छ छैन भनी सोध्नेछ । कुनै सदस्यले अनुमति दिन विरोध गरेमा , निजले अनुमति दिन समर्थन गर्ने व्यक्तिहरूलाई उठ्ने आदेश दिनेछ । १५ वा बढी सदस्य यसरी उठेमा अनुमति प्राप्त भएको तथा १५ भन्दा कम सदस्यहरू उठेमा अनुमति प्राप्त नभएको मानिनेछ ।

(२) सभामुखले प्रस्तावलाई स्वीकार्य नठहऱ्याएमा निजले, यदि आवश्यक संझन्छ भने त्यसको कारण सभालाई बताउनेछ ।

९०. प्रस्ताव पेश गरिने समयः– नियम ८९(१) अनुसार सभाको अनुमति प्राप्त भएमा, प्रस्ताव उही दिन ४ बजेतिर अथवा सभामुखले निर्देश गरेमा ४ बजेभन्दा पहिले पनि, अरू कार्यक्रम समाप्त भएपछि , पेश गरिनेछ ।

९१. निर्णयार्थ प्रश्न प्रस्तुत गरिने समयः– प्रस्ताव पेश भएको २ घंटापछि, सभामुखलाई पर्याप्त छलफल भइसकेको छ भन्ने लागेमा, निजले निर्णयार्थ प्रश्न प्रस्तुत गर्न सक्नेछ ।

भाग—११

व्यवस्थापन

१, सूचना, प्रस्तुति र प्रकाशिन

९२. विधेयक प्रस्तुत गर्न अनुमति माग्नको निमित्त सूचनाः– (१) विधेयक प्रस्तुत गर्न अनुमति चाहने सदस्यले सचिवलाई लिखित सूचना दिनु पर्नेछ र साथै विधेयकको एकप्रति तथा उद्देश्य र कारणहरूको विवरणको निमित्त एक वक्तव्य पनि दाखिल गर्नु पर्नेछ । आवश्यक देखेमा सभामुखले उद्देश्य र कारणहरूको विवरणमा उचित परिवर्तन गर्न सक्नेछ ।

867

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(२) सभामुखले कम सूचनामा पेश गर्न अनुमति दिएमा वाहेक, विधेयक प्रस्तुत, गर्न अनुमति माग्ने प्रस्ताव पेश गर्नलाई कमसेकम १५ दिनको सूचना चाहिनेछ ।

तर, कुनै मन्त्रीले प्रस्तुत गर्न अनुमति माग्ने विधेयकको सम्बन्धमा यो उप-नियम लागू हुनेछैन ।

(३) संविधान अनुसार, श्री ५ को पूर्वस्वीकृति या सिफारिश विना प्रस्तुत गर्न नसकिने विधेयकको सूचना दिनुपर्दा यस्तो स्वीकृति या सिफारिश पनि संलग्न गर्नु पर्दछ र यो आवश्यकता पूरा नभएसम्म कुनै पनि सूचना पूर्ण मानिने छैन ।

(४) आर्थिक व्यय निहित भएको विधेयकको साथमा एउटा आर्थिक टिप्पणी पनि रहनु पर्दछ । आर्थिक टिप्पणीमा, खर्च सम्बन्धी दफाहरूप्रति ध्यान आकर्षित गरी विधेयक पास भई ऐन बनेको पक्षमा पटके र सालवसाली कति खर्च लाग्नेछ, त्यसको अनुमान (इष्टिमेट) को विवरण पनि रहनु पर्दछ ।

९३. विधेयक प्रस्तुत गर्न अनुमति माग्ने प्रस्ताव र विधेयकको प्रस्तुतिः-विधेयक प्रस्तुत गर्ने अनुमति माग्ने प्रस्तावको विरोध गरिएमा सभामुखले विरोधक तथा प्रस्तावक सदस्यहरूलाई एउटा संक्षिप्त वक्तव्य दिने अनुमति दिनेछ र त्यसपछि अरू बर्ता छलफल हुन नदिई सभाको निर्णयार्थ प्रश्न प्रस्तुत गर्नेछ । विधेयक पेश गर्ने अनुमति प्राप्त भएमा, प्रस्तावकले विधेयकलाई तत्काल पेश गर्नेछ । यस अवस्थालाई विधेयकको प्रथम पठन भनिनेछ ।

२. प्रस्तुत भई सकेपछिका प्रस्तावहरू

९४. विधेयक प्रस्तुत भैसकेपछिका प्रस्तावहरूः– विधेयक प्रस्तुत गरिएको समयमा वा पछि कुनै समयमा , प्रस्तुतकर्ता सदस्यले निम्नलिखित कुनै एउटा प्रस्ताव पेश गर्न सक्नेछ –

(क) विधेयकमाथि विचार गरियोस् अथवा

(ख) विधेयकलाई एउटा प्रवर समितिमा पठाइयोस् अथवा,

(ग) विधेयकलाई सार्वजनिक राय प्राप्त गर्नको निमित्त प्रसारित गरियोस्

तर, विधेयकका प्रतिहरू सबै सदस्यहरूलाई प्राप्त नभई सकेसम्म , उपर्युक्त कुनै प्रस्ताव पेश गर्न सकिनेछैन र प्रस्ताव पेश गरिनु भन्दा २ दिन अघि नै विधेयकका प्रतिहरू सबै सदस्यहरूलाई प्राप्त भैसकेको रहेनछ भने कुनै पनि सदस्यले उक्त प्रस्तावमाथि आपत्ति गर्न सक्नेछ । सभामुखले प्रस्ताव पेश गर्न अनुमति दिएमा वाहेक, यस्तो आपत्ति उचित ठहरिनेछ ।

९५. विधेयकको सिद्धान्त माथि छलफलः– (१) नियम ९४ मा लेखिएको कुनै प्रस्तावमाथि विचार हुंदा विधेयकको सिद्धान्त तथा विधेयकका उप-बन्धहरूमाथि सामान्य छलफल गरिनेछ र बिधेयकको सिद्धान्तलाई स्पष्ट गर्नको निमित्त आवश्यक भएमा वाहेक विधेयकका विवरणहरूमाथि छलफल गरिनेछैन ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(२) उप-नियम (१) मा लेखिएको अवस्थामा विधेयकमाथि कुनै संशोधन पेश गर्न सकिने छैन।

तर, प्रस्तुत कर्ता सदस्यले–

(क) विधेयकमाथि विचार गरियोस् भन्ने प्रस्ताव गरेमा कुनै अन्य सदस्यले सो विधेयक प्रवर समितिमा पठाइयोस् वा सार्वजनिक राय प्राप्त गर्नको निमित्त प्रसारित गरियोस् भन्ने संशोधन पेश गर्न सक्नेछ, वा,

(ख) विधेयक प्रवर समितिमा पठाइयोस् भन्ने प्रस्ताव गरेमा कुनै अन्य सदस्यले, सो विधेयकलाई सार्वजनिक राय प्राप्त गर्नको निमित्त प्रसारित गरियोस् भन्ने संशोधन पेश गर्न सक्नेछ।

३. प्रवर समिति

९६. प्रवर समितिको गठनः– (१) कुनै पनि सदस्यले, विधेयक प्रवर समितिमा पठाइयोस् भन्ने प्रस्ताव अथवा संशोधन पेश गर्दा त्यसमा, प्रवर समितिमा रहने सदस्यहरूको नाम पनि उल्लेख गर्नु पर्दछ।

(२) विधेयकसंग सम्बन्धित विषयको मन्त्री, कानूनमन्त्री तथा प्रस्तुतकर्ता सदस्य, प्रत्येक प्रवर समितिका सदस्य रहनेछन्।

(३) प्रवर समितिको अन्य सदस्यहरूको संख्या, विधेयक कुनै मंत्रीले प्रस्तुत गरेकोमा ९, तथा कुनै अन्य सदस्यले प्रस्तुत गरेकोमा ८ हुनेछ।

९७. समितिको कार्यविधिः– समितिको कार्यविधि, सभामा विधेयकको विभिन्न अवस्थामा अपनाइने कार्यविधिको अनुरूप हुनेछ।

तर, समितिले त्यसमा सुविधानुकूल फेरबदल र थपघट गर्न सक्नेछ।

९८. समितिद्वारा रिपोर्ट प्रस्तुत गरिने अवधिः– कुनै पनि प्रवर समितिले आफ्नो रिपोर्ट सभाद्वारा तोकिएको अवधि भित्र प्रस्तुत गर्नु पर्दछ।

तर, सभाद्वारा कुनै अवधि तोकिएको नभए विधेयकलाई प्रवर समितिमा पठाउने प्रस्ताव वा संशोधन स्वीकृत भएको एक महीना भित्र समितिले आफ्नो रिपोर्ट प्रस्तुत गर्नु पर्नेछ।

र, सभाले कुनै पनि समय, प्रस्तावद्वारा रिपोर्ट गर्नुपर्ने म्याद थप गर्न सक्नेछ।

९९. रिपोर्टको प्रकाशनः– प्रवर समितिको रिपोर्ट तथा विधेयकको प्रवर समितिद्वारा प्रस्तुत रूप, गजेटमा प्रकाशित गरिनेछ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

४. सार्वजनिक राय प्राप्त भएपछिको प्रस्ताव

१००. सार्वजनिक राय प्राप्त भएपछिको प्रस्तावः– कुनै विधेयकलाई सार्वजनिक राय प्राप्त गर्नको निमित्त प्रसारित गरियोस् भन्ने प्रस्ताव स्वीकृत भएर सो अनुसार उक्त विधेयक प्रसारित भई तोकिएको मिति सम्ममा राय प्राप्त भैसकेपछि, प्रस्तुतकर्ता सदस्यले, आफ्नो विधेयकलाई अगाडि बढाउन चाहन्छ भने, विधेयक प्रवर समितिलाई सुपूर्द गरियोस् भन्ने प्रस्ताव गर्नेछ ।

तर, सभामुखले विधेयकमाथि विचार गरियोस् भन्ने प्रस्ताव गर्न पनि अनुमति दिन सक्नेछ ।

५ प्रवर समितिको रिपोर्ट पछिको कार्यविधि

१०१. प्रवर समितिको रिपोर्ट पछि पेश गरिने प्रस्तावः– (१) प्रवर समितिले आफ्नोअन्तिम रिपोर्ट पेश गरेपछि, प्रस्तुतकर्ता सदस्यले निम्नलिखित कुनै प्रस्ताव पेश गर्न सक्नेछ

(क) प्रवर समितिद्वारा प्रस्तुतरूपमा विधेयकमाथि विचार गरियोस् ।

समितिको रिपोर्ट २ दिन अघि नै प्राप्त भैनसकेको भए कुनै पनि सदस्यले उक्त प्रस्तावमाथि आपत्ति गर्न सक्नेछ तथा सभामुखले अस्वीकार गरेमा वाहेक, सो आपत्ति उचित ठहरिनेछ ।

(ख) विधेयकलाईः–

(i) विना कुनै बन्देज, अथवा

(ii) कुनै खास दफाहरू अथवा संशोधनहरूको सम्बन्धमा मात्र, अथवा

(iii) विधेयकमा कुनै थप या विशेष कुराको व्यवस्था गर्ने निर्देश सहित पुनः प्रवर समितिमा पठाइयोस्

(ग) प्रवर समितिद्वारा प्रस्तुतरूपमा विधेयकलाई राय प्राप्त गर्नको निमित्त प्रसारित अथवा पुनः प्रसारित गरियोस् ।

(२) प्रस्तुतकर्ता सदस्यले विधेयकमाथि विचार गरियोस् भन्ने प्रस्ताव गरेमा, कुनै अन्य सदस्यले विधेयकलाई प्रवर समितिमा पुनः पठाइयोस् अथवा राय प्राप्त गर्नको निमित्त प्रसारित वा पुनः प्रसारित गरियोस् भन्ने संशोधन पेश गर्न सक्नेछ ।

(३) यस नियम अनुसार कुनै विधेयकलाई पुनः प्रवर समितिमा पठाउनु पर्दा सभाले अन्यथा निर्णय गरेमा वाहेक उही प्रवर समितिमा पठाइनेछ ।

१०२. प्रवर समितिको रिपोर्टमाथि छलफलको सीमाः– प्रवर समितिद्वारा प्रस्तुतरूपमा विधेयकमाथि विचार गरियोस् भन्ने प्रस्तावमाथिको छलफल, प्रवर समितिको रिपोर्ट तथा त्यसमा लेखिएका कुराहरू, अथवा विधेयकको सिद्धान्त अनुकूलको अरू सुझावहरूसंम सीमित रहनेछ ।

अधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

६. विधेयककोदफा-दफा माथि विचार र संशोधन

१०३. विधेयकको दफा-दफामाथि विचारः– (१) यी नियमहरूमा जेसुकै लेखिएतापनि विधेयकमाथि विचार गरियोस् भन्ने प्रस्ताव स्वीकृत भएपछि सभामुखले विधेयक अथवा विधेयकको कुनै भागलाई दफा-दफा गरी सभाको समक्ष प्रस्तुत गर्न सक्नेछ ।

(२) कुनै दफामाथि पेश गरिएका संशोधनहरूको किनारा लागिसकेपछि सभामुखले सो दफा (अथवा, संशोधित दफा) विधेयकको एक अंश रहोस् भन्ने प्रश्न निर्णयार्थ प्रस्तुत गर्नेछ ।

(३) सभामुखलाई उचित लागेमा निजले कुनै दफामाथिको विचार स्थगित गर्न सक्नेछ ।

१०४. संशोधनको सूचना र पेशीः– (१) विधेयकमाथि विचार गरियोस् भन्ने प्रस्ताव स्वीकृत भएपछि कुनै पनि सदस्यले, सभामुखद्वारा आफ्नो नाउं लिइएपछि, आफ्नो संशोधन पेश गर्न सक्नेछ ।

(२) विधेयकमाथि विचार गर्न बसेको बैठकको एकदिन अघि नै प्रस्तावित संशोधनको सूचना दिई नसकेको भए कुनै पनि सदस्यले, यस्तो संशोधन पेश गरेकोमा आपत्ति गर्न सक्नेछ र सभामुखले संशोधनलाई पेश गर्न अनुमति दिएमा वाहेक, सो आपत्ति उचित ठहरिने छ ।

(३) समयले भ्याएमा, सचिवले, संशोधनको प्रत्येक सूचनाको एकप्रति सदस्यलाई उपलब्ध गराउने व्यवस्था गर्नेछ ।

१०५. संशोधन सम्बन्धी शर्तहरूः– विधेयकको कुनै दफा वा अनुसूचीको संशोधनहरूका सम्बन्धमा निम्नलिखितशर्तहरू लागू हुनेछन्ः–

(क) संशोधन, विधेयकको विषयभित्र र चिवाराधीन दफासंग प्रासंगिक हुनु पर्दछ ।

(ख) सभाले पहिले नै कुनै प्रश्नमाथि दिइसकेको निर्णयको प्रतिकूल कुनै संशोधन पेश गर्न सकिने छैन ।

(ग) संशोधन गर्न खोजिएको कुनै दफालाई अस्पष्ट र व्याकरणको दृष्टिबाट अशुद्ध गर्ने संशोधन पेश गर्न सकिने छैन ।

(घ) सभामुखको विचारमा अस्पष्ट, निरर्थक अथवा महत्वहीन भएको कुनै संशोधन पेश गरिने छैन ।

(ङ) कुनै संशोधनले पछि आउने कुनै अर्को संशोधन अथवा अनुसूचीलाई उल्लेख गरेमा अथवा पछि आउने कुनै अन्य संशोधन अथवा अनुसूची विना वर्तमान संशोधन अस्पष्ट हुने भएमा, पछि आउने उक्त संशोधन अथवा अनुसूचीको सूचना, सो संशोधन पेश हुनु भन्दा अघि नै दिनु पर्दछ ।

(च) कुनै संशोधन, कुन दफाको कुन स्थानमा पेश गरिनेछ, सो सभामुखले निर्धारित गर्न सक्नेछ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(छ) पेश भएको कुनै पनि संशोधनमाथि संशोधन पेश गर्न सकिनेछ ।

१०६. श्री ५ को अनुमति अथवा सिफारिश संशोधनको साथै दाखिल गर्नुपर्नेः– संविधान अन्तरगत श्री ५ को पूर्वअनुमति अथवा सिफारिश नभई पेश गर्न नसकिने कुनै संशोधन कुनै सदस्यले पेश गर्न चाहेमा, निजले यी नियमहरू अन्तरगत दिइने आवश्यक सूचनाको साथै यस्तो अनुमति अथवा सिफारिश पनि दाखिल गर्नुपर्नेछ र सो नभएसम्म सूचनालाई पर्याप्त मानिने छैन ।

१०७. संशोधनहरू छान्ने सभामुखको अधिकारः– संशोधनहरू छान्ने अधिकार सभामुखलाई हुनेछ र कुनै संशोधनलाई छान्ने - नछान्ने निर्णय गर्नको निमित्त आवश्यक भएमा निजले संशोधनको सूचना दिने कुनै सदस्यलाई उसको संशोधनको उद्देश्यको स्पष्टीकरण गर्न आदेश दिन सक्नेछ ।

१०८. संशोधनहरूको क्रमः– (१) सूचना प्राप्त भैसकेका संशोधनहरूलाई संशोधन सूचीमा, यथासंभव सभामा पेश गरिने क्रममा मिलाइने छन् । उही दफाको उही कुरासँग सम्बन्ध राख्ने संशोधनहरूको क्रम मिलाउंदा विधेयक पेश गर्ने सदस्यले राखेको संशोधनलाई प्राथमिकता दिन सकिनेछ । त्यस बाहेक अरू संशोधनहरू सूचना प्राप्त भएको क्रम अनुसार मिलाइने छन् ।

(२) संशोधनहरूमाथि, विधेयकको संबन्धित दफाहरूको क्रम अनुसार विचार गरिनेछ र, यस्तो प्रत्येक दफाका सम्बन्धमा , "यो दफा विधेयकको अंश बनोस्" भन्ने प्रस्ताव पेश भएको मानिनेछ ।

१०९. संशोधनहरूलाई फिर्ता लिन सकिनेः– सभामा पेश भैसकेको कुनै संशोधनलाई पेश गर्ने सदस्यको अनुरोधमा सभाको अनुमतिद्वारा मात्र फिर्ता लिन सकिनेछ । कुनै संशोधनमाथि अर्को संशोधन पेश भइसकेको भए, पछिल्लो संशोधनको टुंगो नलागेसम्म मूलसंशोधनलाई फिर्ता लिन सकिने छैन ।

११०. अनुसूचीः– दफा-दफामाथि विचार भैसकेपछि, अनुसूचीहरूलाई प्रस्तुत गरिनेछ र तिनीहरूमाथि पनि विधेयकका दफाहरूमाथि जस्तै संशोधन पेश गर्न सकिने छन् र अनुसूचीमाथि विचार भई संशोधनहरूको टुंगो लागिसकेपछि यस प्रकारको प्रश्न प्रस्तुत गरिनेछ- "यो अनुसूची (अथवा, संशोधित अनुसूची) विधेयकको एक अंश बनोस् " ।

१११. विधेयकको पहिलो दफा , प्रस्तावना र नामः– (१) विधेयकको पहिलो दफा, प्रस्तावना र नमलाई अरू दफाहरू र अनुसूचीहरूको टुंगो नलागेसम्म स्थगित राखिनेछ र त्यसपछि यस प्रकारको प्रश्न निर्णयार्थ प्रस्तुत गरिनेछ-"पहिलो दफा, प्रस्तावना तथा नाम विधेयकको एउटा अंश बनोस् " ।

(२) नियम ९४ देखि नियम १११ सम्ममा लेखिएको अवस्थालाई विधेयकको द्वितीय पठन भनिनेछ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

७. विधेयकको स्वीकृति

११२. विधेयक पास गरियोस् भन्ने प्रस्तावः– (१) विधेयकमाथि विचार गरियोस् भन्ने प्रस्ताव स्वीकृत भएपछि विधेयकमा कुनै संशोधन नभएमा विधेयक पेश गर्नेसदस्यले तुरुन्त विधेयक पास गरियोस् भन्ने प्रस्ताव गर्न सक्नेछ ।

(२) विधेयकमा कुनै संशोधन भएमा, कुनै सदस्यले पनि उही बैठकमा, विधेयक पास गरियोस् भन्ने प्रस्तावमाथि आपत्ति गर्न सक्नेछ र सभामुखले प्रस्तावलाई पेश हुन दिएमा वाहेक, यस्तो आपत्ति उचित ठहरिनेछ ।

(३) यस स्थितमा, विधेयकमाथि गरिइसकेको संशोधनसँग आनुषंगिक संशोधन अथवा केवल औपचारिक वा मामुली संशोधन वाहेक अरू संशोधन पेश गर्न सकिनेछैन ।

(४) यस अवस्थालाई विधेयकको तृतीय वा अन्तिम पठन भनिनेछ ।

११३. छलफलको सीमाः– विधेयक पास गरियोस् भन्ने प्रस्तावमाथिको छलफल, विधेयकलाई पास गर्ने वा नगर्ने भन्ने तर्कहरू सम्म मात्र सीमित रहनेछ र, कुनै पनि सदस्यले, आफ्नो तर्क उपस्थित गर्नको निमित्त आवश्यक भएमा वाहेक, विधेयकको विवरणहरूको उल्लेख गर्नु हुंदैन ।

११४. सामान्य भूलहरूको सुधारः– सभाले कुनै विधेयक पास गरेपछि आवश्यक देखिएमा सभामुखले सो विधेयकका दफाहरूको संख्या मिलाउन सक्नेछ र टिप्पणीहरूलाई दोहोऱ्याउन र पूरा गर्न सक्नेछ र आवश्यक देखिएका अरू आनुषंगिक संशोधनहरू गर्न सक्नेछ तथा उसको दृष्टिमा अन्जानबाट भएको भूलहरूलाई सच्च्याउन तथा सभामा स्वीकृत भएका संशोधनहरूको अनुकूल विधेयकमा अरू फेर-बदल गर्न सक्नेछ ।

११५. पास भएको विधेयक महासभामा पठाइनेः– कुनै विधेयक सभामा पासभएपछि, अविलम्ब महासभामा पठाइनेछ ।

८. महासभाबाट संशोधन सहित फिर्ता गरिएको विधेएक

११६. टेबुलमा राखिनेः– सभाले पास गरी महासभामा पठाएको विधेयक सभामा संशोधन सहित फिर्ता गरिएमा, त्यसलाई टेबुलमा राखिनेछ ।

११७. संशोधनमाथि विचारः– संशोधित विधेयक सदनको टेबुलमा राखिएपछि, प्रस्तुतकर्ता सदस्यले अथवा निजद्वारा अधिकृत कुनै सदस्यले, दुई दिनको सूचना दिएर अथवा सभामुखको अनुमतिले सूचना नै नदिएर, सो संशोधनमाथि विचार गरियोस् भन्ने प्रस्ताव गर्न सक्नेछ ।

११८. संशोधनमा सहमति वा असहमतिः–(१) महासभाको संशोधनमाथि विचार गरियोस् भन्ने प्रस्ताव स्वीकृत भएपछि, प्रस्तुतकर्ता सदस्यले अथवा निजको अनुपस्थितिमा निजद्वारा अधिकृत कुनै अन्य सदस्यले, "यो सभा, महासभाद्वारा गरिएको संशोधनमा सहमत (अथवा असहमत) छ" भन्ने प्रस्ताव गर्न सक्नेछ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(२) उपर्युक्त स्थितिमा, विधेयकमाथि आनुषंगिक संशोधन वाहेक अरू कुनै पनि संशोधन गर्न पाइनेछैन ।

११९. अर्को अधिवेशनमा विधेयक पास गर्ने विधिः– (१) सभाले कुनै अधिवेशनमा पास गरी महासभामा पठाई महासभाले पास नगरेको अथवा संशोधन गरेको विधेयकका सम्बन्धमा प्रस्तावगकर्ता सदस्यले अथवा निजद्वारा अधिकृत कुनै अन्य सदस्यले, अर्को अधिवेशनमा उक्त विधेयक पास गरियोस् अथवा महासभाद्वारा संशोधित रूपमा उक्त विधेयक पास गरियोस् भन्ने प्रस्ताव गर्न सक्नेछ ।

(२) उप-नियम (१) अनुसार पेश भएको प्रस्तावमाथि , सभामुखले उपयुक्त ठहऱ्याएको रूपमा संशोधन पेश गर्न सकिनेछ ।

९ महासभामा प्रस्तुत भई पास भएर सभामा पठाइएका विधेयकहरू

१२०. महासभाबाट प्राप्त विधेयक टेबुलमा राखिनेः– महासभामा प्रस्तुत भई पास भएर सभामा पठाइएको विधेयक यथासंभव शीघ्र टेबुलमा राखिनेछ ।

१२१. विधेयकमाथि विचार गरियोस् भन्ने प्रस्ताव तथा संशोधनः– (१) टेबूलमा राखिइसकेपछि कुनै पनि समय, सरकारी विधेयकका हकमा कुनै मंत्रीले तथा अरू विधेयकका हकमा कुनै पनि सदस्यले, उक्त विधेयकमाथि विचार गरियोस् भन्ने प्रस्ताव गर्न सक्नेछ ।

तर, सभामुखको अनुमतिविना कमसेकम दुइ दिनको सूचना नदिई उक्त प्रस्ताव पेश गर्न पाइनेछैन ।

(२) उपर्युक्त स्थितिमा , कुनै पनि सदस्यले, (यदि विधेयक महासभाको प्रवर समितिमा पठाइसकिएको रहेनछ भने मात्र) विधेयकलाई प्रवर समितिमा पठाइयोस् भन्ने संशोधन पेश गर्न सक्नेछ ।

१२२. पछिको कार्यविधि–:– यी नियमहरूमा अन्यथा लेखिएमा वाहेक, महासभामा प्रस्तुत भई पास भएर सभामा पठाइएको विधेयक सम्बन्धी अरू कार्यविधिको हकमा , यसै भागको खंड ६ र ७ मा लेखिएको कार्यविधिको अनुसरण गरिनेछ ।

१२३. महासभामा संदेश पठाउनेः– (१) महासभामा प्रस्तुत भई पास भएर सभामा पठाइएको विधेयकलाई कुनै संशोधन नगरी सभाले पास गरेमा, महासभामा यसै आशयको संदेश पठाइनेछ ।

(२) विधेयकलाई सभाले संशोधन गरी पास गरेमा विधेयकलाई संशोधन सहित महासभामा फिर्ता पठाइनेछ ।

१२४. सभाको संशोधनमाथि महासभाको संशोधनः– (१) सभाले गरेको संशोधनमाथि महासभाले अरू संशोधन गरेमा अथवा कुनै वैकल्पिक संशोधन गरेमा, यसरी अझै संशोधित गरिएको रूपमा विधेयक सभामा प्राप्त भएमा सदनको टेबुलमा राखिनेछ ।

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।

(२) उप-नियम (१) अनुसारको विधेयक टेबुलमा राखिएपछि महासभाको उक्त संशोधनहरूका सम्बन्धमा नियम ११७ तथा ११८ मा लेखिएको कार्यविधिको (सभामुखले उचित ठहऱ्याएको हेरफेर सहित) प्रयोग गरिनेछ ।

१०. विधेयकको वापसी, अस्वीकृति, विवाद स्थगन तथा पुनः प्रस्तुति

१२५. विधेयकको वापसीः– (१) प्रस्तुतकर्ता सदस्यले विधेयकको कुनै अवस्थामा पनि विधेयकलाई फिर्ता लिने अनुमति माग्न प्रस्ताव गर्न सक्नेछ र यसतो अनुमति प्राप्तभएपछि विधेयकका सम्बन्धमा अरू कुनै प्रस्ताव गर्न पाइने छैन ।

तर, कुनै विधेयक प्रवर समितिमा पठाइसकिएको भए यस्तो प्रस्तावको सूचना स्वतः प्रवर समितिमा पेश भएको मानिनेछ र समितिले सभालाई प्रस्तुत गरेको रिपोर्टमा, यस वारे आपनो राय प्रकट गरेपछि उक्त प्रस्तावलाई , सभाको दैनिक कार्यसूचीमा राखिनेछ ।

(२) विधेयकलाई फिर्ता लिने प्रस्तावको विरोध गरिएमा, सभामुखले उचित ठान्दछ भने , प्रस्ताव गर्ने तथा विरोध गर्ने सदस्यलाई, संक्षिप्त भाषण दिने अनुमति दिन सक्नेछ र त्यसपछि , अरू छलफल हुन नदिई निर्णयार्थ सभाका समक्ष प्रस्तुत गर्नसक्नेछ ।

१२६. विधेयकको अस्वीकृतिः– कुनै विधेयकका सम्बन्धमा, यी नियमहरू अनुसार पेश गरिएको निम्नलिखित कुनै प्रस्ताव अस्वीकृत भएमा सो विधेयक सभामा अस्वीकृत भएको मानिनेछ ।

(१) विधेयक प्रस्तुत गर्न अनुमति माग्ने प्रस्ताव,

(२) विधेयकमाथि विचार गरियोस् भन्ने प्रस्ताव,

(३) विधेयकलाई प्रवर समितिमा पठाइयोस् भन्ने प्रस्ताव,

(४) विधेयकलाई सार्वजनिक राय प्राप्त गर्नको निमित्त प्रसारित गरियोस् भन्ने प्रस्ताव,

(५) प्रवर समितिद्वारा प्रस्तुत रूपमा विधेयकमाथि विचार गरियोस् भन्ने प्रस्ताव

(६) विधेयक (अथवा संशोधित रूपमा विधेयक) पास गरियोस् भन्ने प्रस्ताव,

१२७. विधेयकहरूको पुनः प्रस्तुतिः– सभामा अस्वीकृत भएको कुनै विधेयकलाई उही अधिवेशनमा पुनः प्रस्तुत गर्नपाइने छैन ।

१२८. विवाद स्थगनः– विधेयकको कुनै अवस्थामा पनि सभामुखको अनुमति लिई कुनै पनि सदस्यले विधेयकमाथिको छलफललाई कुनै तोकिएको मितिसम्म अथवा अनिश्चितकालसम्म स्थगित गरियोस् भन्ने प्रस्ताव गर्न सक्नेछ ।

११. श्री ५ बाट फिर्ता पठाइबक्सेको विधेयक

१२९. श्री ५ बाट फिर्ता पठाइबक्सेको विधेयकः– श्री ५ बाट संविधानको धारा ४२(२)(ख) अनुसार कुनै विधेयकलाई फिर्ता पठाइबक्सेमा , उक्त विधेयक सभामुखद्वारा सभामा

आधिकारिकता मुद्रण विभागबाट प्रमाणित गरिएपछि मात्र लागु हुनेछ।